

Лекція №1

Конституційне право, як провідна галузь права України

План:

1. Галузь конституційного права
2. Предмет конституційного права
3. Роль конституційного права в системі права України
4. Правова система України

**Конституційне право як галузь права
регулює особливу сферу суспільних відносин,
яка охоплює:**

- загальні засади конституційного ладу України;
- основи правового статусу особи;
- державний і територіальний устрій;
- систему, порядок формування і принципи організації органів Української влади

Чинники, які обумовлюють особливе місце конституційного права у системі національного права України

- **специфічним предметом правового регулювання**
- **джерелом галузі конституційного права є Конституція України,**
- **конституційне право закріплює засади конституційного ладу України,**
- **конституційне право закріплює невід'ємні права і свободи людини і громадянина,**
- **конституційно-правові норми встановлюють систему, основи організації та діяльності органів державної влади й місцевого самоврядування,**

Чинники, які обумовлюють особливе місце конституційного права у системі національного права України

- **конституційне право установлює основи цивільного, земельного, господарського та інших галузей права України,**
- **конституційне право встановлює ієрархію нормативно-правових актів, регулює процес нормотворення,**
- **Конституційне право закріплює принцип верховенства права.**

Предмет конституційного права

- система політичних, економічних, соціальних, культурних (духовних), екологічних й інших, тісно пов'язаних із ними, найважливіших суспільних відносин.

Специфіка відносин, які складають предмет конституційного права

- вони складаються в усіх найважливіших сферах життєдіяльності суспільства,
- виступають як базові в політичній, економічній, соціальній та духовній сферах, визначають загальні засади і принципи політичного, економічного та соціального устрою, цілісність і єдність суспільства.

**Предмет галузі
конституційного права
складають такі групи
суспільних відносин**

1. Які складають основу народовладдя і суверенітету народу

1. Встановлення принципів суверенітету як:

- народного суверенітету;
- державного суверенітету;
- національний суверенітет.

2. Встановлення принципів суверенітету як:

- потенційного, - для будь-якого народу;
- реального – право впливу кожного громадянина на державу.

3. Закріплення основних засад принципу народовладдя:

- організаційно-політичні (розподіл влад, багатопартійність)
- економічні(форми власності, свобода підприємництва);
- ідеологічні;
- морально-етичні (вимога інтелектуальності влади);
- соціально-психологічні (правова культура).

2. Які розкривають побудову, устрій держави як організації влади народу

- Поняття влади;
- Форма правління (республіка);
- Форма устрою (унітарна, у складі є АРК);
- Політичний режим (демократична);
- Впровадження та використання державної символіки;
- Територіальна організація держави.

3. Які визначають засади функціонування держави

Принципи, на яких будується держава в Україні:

- Демократизм;
- гуманізм ;
- поділ влад;
- взаємоконтроль гілок влад (стримання і противаг).

4. Що визначають характер зв'язків між державою і особою

- Відносини гарантій реалізації прав;
- Відносини громадянства;
- Відносини прав і свобод.

Структура предмета конституційного права України

- **відносини політичного характеру,**
- **економічні відносини,**
- **взаємозв'язки держави з особою**
- **взаємодія ланок державного апарату,**
- **реалізація права народу на самовизначення**
- **основи місцевого самоврядування в Україні.**

Принципи конституційного права

- **Загальні**, - ті, які декларуються безпосередньо в Конституції України, народний суверенітет, розподіл влад, рівність прав тощо)
- **Спеціальні** - ті, які наповнюють реальним змістом конкретні конституційно-правові відносини (принцип гласності в роботі державних органів, верховенство права та ін)

Система конституційного права – це сукупність

- **принципів конституційного права;**
- **норм конституційного права;**
- **інститутів конституційного права.**

Конституційно- правові інститути

- Загальні ;
- Головні;
- Початкові.

Загальні – мають комплексний характер і складають значні масиви правових норм

Інститути:

- основ правового статусу людини і громадянина;
- загальних засад конституційного ладу України;
- прямого волевиявлення (вибори, референдум);
- конституційної системи органів державної влади;
- територіального устрою України;
- конституційно-правових основ місцевого самоврядування

Головні – однорідні суспільні відносини, структурні підрозділи загальних інститутів

Наприклад,

до загального інституту основ правового статусу людини і громадянина входять такі головні інститути:

- громадянства України,
- принципів правового статусу людини і громадянина,
- основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина;
- гарантій основних прав і свобод;
- правового статусу іноземців в Україні;
- політичного притулку

**Початкові – об'єднують кілька правових норм,
що регулюють окрему групу суспільних
відносин**

Наприклад,

- до головного інституту громадянства України входить початковий інститут втрати громадянства України

Лекція №2

Конституційно-правові норми та їх особливості

План:

1. Конституційно-правові норми
2. Порядок реалізації конституційно-правових норм
3. Поняття і види конституційно-правових відносин
4. Суб'єкти і об'єкти конституційно-правових відносин
5. Підстави виникнення і припинення конституційно-правових відносин

Конституційно-правові норми

- це встановлені чи санкціоновані державою правила, які визначають поведінку учасників конституційно-правових відносин.

Структура конституційно-правової норми

- **Гіпотеза** – та частина норми, яка вказує на фактичні умови, правила вольової поведінки та діяльності, які виражаються в мірі дозволеної та належної поведінки суб`єктів конституційного права.

Може бути абсолютно вираженою, або відносно визначеною
Містяться в ст. 29, 80, 82, 87, 111 Конституції.

- **Диспозиція** – визначає саму модель правил вольової поведінки або суб`єктів конституційного права, незалежно від їх волі, і містить правовий припис про їх діяльність в умовах, передбаченою гіпотезою.

Зокрема, ч. 2 ст. 117 Конституції визначає „Акти КМ підписує
Прем`єр-міністр”

- **Санкція** – містить правовий припис про міру конституційно-правової відповідальності суб`єктів конституційно-правових відносин.

Містяться в ст. 56, 60, 62, 81, 111 та ін. Конституції

Класифікація конституційно- правових норм

За призначенням механізму правового регулювання

- **Матеріальні,**
ті, що відповідають
на питання
„що робити?“

- **Процесуальні,**
ті, що відповідають
на питання
„як робити?“

За розподілом функцій

Регулятивні

- Зобов'язуючі (обов'язки)
- Забороняючі (заборони)
- Уповноважуючі (повноваження)

Охоронні,

вступають після порушення правової норми

За ступенем визначеності припису

Імперативні –
абсолютно
визначені

Диспозитивні –
відносно визначені

За сферою дії

Загальні

Локальні

За тривалістю

Постійні

Тимчасові

За органом видання

- **ВР України**
- **Президент України**
- **Місцеві ради**

За змістом

- **Норми, що закріплюють засади конституційного ладу**
- **Норми, що закріплюють основи правового статусу людини і громадянина**
- **Норми, що закріплюють систему органів державної ладн тощо**

Форми реалізації конституційно-правових норм

- **Застосування** – державно-владна діяльність по вирішенню конкретних юридичних справ уповноваженими суб'єктами.
- **Дотримання** норми – означає утримання від здійснення заборонених нею дій.
- **Виконання** – обов'язкове здійснення передбачених законом тих чи інших дій.
- **Використання** – здійснення учасниками конституційних відносин дозволених нормами права дій, здійснення ними своїх прав.

Склад

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

- **Суб'єктами конституційно-правових відносин** є фізичні особи ; спільноти людей ; держава та її складові частини ; органи державної влади та місцевого самоврядування, депутати, політичні партії та масові громадські організації
- **Об'єктом цих правовідносин** є політична влада, державна територія, майнові цінності , дії , особисті немайнові блага .
- **Зміст конституційно-правових відносин**
 - **юридичний** – суб'єктивні права і юридичні обов'язки
 - **матеріальний** – фактична поведінка суб'єктів

Види конституційно-правових відносин

- 1. За їх суб`єктами,**
- 2. За терміном дії,**
- 3. За цільовим призначенням.**

За суб`єктами

- Відносини, в яких однією із сторін є народ, або держава загалом,
- Відносини, в яких з однієї сторони держава, а з іншої – автономне утворення,
- Між державними органами,
- Відносини, в яких сторонами є державні органи, депутати, об`єднання громадян, громадяни.

За терміном дії

- **Постійні** (статус громадянства, що припиняється з його смертю чи виходом із громадянства)
- **Тимчасові** (державно-правові відносини, пов`язані з організацією та проведенням референдумів та виборів)

За цільовим призначенням

- **Правоустановні**
- **Правоохоронні**

Ознаки суб`єктів конституційного права

- **Правоздатність** – здатність суб`єкта конституційно-правового відношення мати суб`єктивні права та юридичні обов`язки (від народження і до смерті)
- **Дієздатність** - здатність суб`єкта конституційно-правового відношення своїми діями набувати і здійснювати суб`єктивні права та юридичні обов`язки. (В повному обсязі – з 18 років. Для дітей при зміні громадянства батьків, при усиновленні, при створенні молодіжних громадських організацій – з 15 років)
- **Деліктоздатність** – це здатність нести відповідальність (визначається за психічним станом)

Класифікація юридичних фактів

- 1. За наслідками, що їх спричинює юридичний факт**
- 2. За формою юридичних фактів**
- 3. За характером зв'язку з індивідуальною волею особи**
- 4. За складом**

За наслідками, що їх спричинює юридичний факт

- **Правоутворювальні** (утворення ВР районів – п. 29 ст.85 Конституції)
- **Правозмінні** (обрання Президента)
- **Правоприпиняючі** (припинення депутатських повноважень)

За формою юридичних фактів

- **Позитивні** (обрання народним депутатом)
- **Негативні** (не спричиняють юридичних наслідків – п.5 ст 81 Конституції – дострокове припинення повноважень народного депутата в разі виявлення несумісності діяльності)

За характером зв'язку з індивідуальною волею особи

- **Юридичні події** – (народження, смерть фізичної особи, досягнення віку)
- **Юридичні дії** – залежать від волі суб'єкта
 - **правомірні** – відповідають вимогам норм права
 - а) акти** – спрямовані на досягнення певних правових наслідків (заяви, акти державних органів)
 - б) вчинки** – не пов'язані зі вступом людей у конкретні правовідносини та незалежно від наміру осіб тягнуть юридичні наслідки (народження дитини у осіб, що є у фіктивному шлюбі, породжують обов'язки утримання та виховання)
 - **неправомірні** – не відповідають вимогам права

За складом

- **Прості** – складаються з одного факту, достатнього для настання юридичних наслідків (прийняття ВР недовіри КМ)
- **Складні** – становлять певну сукупність окремих фактів, необхідних для настання юридичних наслідків